

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1861/2014. számú ügyben**

Előadók: dr. Bódis Cecília
dr. Láposy Attila

Az eljárás megindítása

A rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmehhallgató szobákról szóló rendelet értelmében a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak és a megyei rendőr-főkapitányságoknak az illetékességi területükön legalább egy gyermekmehhallgató szobát ki kellett alakítaniuk 2014. január 1-jéig. A 2012 évi gyermekjogi projekt keretében kiadott AJB-2324/2012. számú jelentés (a továbbiakban: Jelentés) szerint nem volt elegendő megyénként az egy-egy gyermekbarát kihallgató szoba kialakítása. A gyermek megkímélése, a kihallgatást végző személyek tervezhető és eredményes munkavégzése, valamint az eljárás elhúzódásának megakadályozása indokolták az ilyen szobák, helységek számának növelését. Az akkor igazságügyért felelős miniszter ezzel egyetértett, jelezte ugyanakkor, hogy az ország gazdasági teherbíró képessége egyelőre nem teszi lehetővé a szobák számának növelését. Rámutatott arra is, hogy indokolt lehet a bíróságok szervezetrendszerén belül is ilyen szobák kialakítása.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) bekezdésének értelmében az ombudsman tevékenysége során – különösen hivatalból indított vizsgálatok lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít többek között a gyermekek jogainak védelmére. Erre figyelemmel az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján – a Jelentés eredményeinek és megállapításainak, ajánlásainak utánkövetése céljából is – hivatalból átfogó vizsgálatot indítottam az eltelt időszak témát érintő kiemelt gyakorlati tapasztalatainak és változásainak felmérése érdekében. Vizsgálatom eredményes lefolytatása érdekében, az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján tájékoztatást kértem az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) elnökétől, az országos rendőrfőkapitánytól (a továbbiakban: ORFK), valamint a legfőbb ügyésztől.

Az érintett alapvető jogok és alapelvek

- A jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelménye: *„Magyarország független, demokratikus jogállam.”* (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés)
- A gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”* (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés)
- A tisztességes eljáráshoz való jog: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”* (Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés)

Az alkalmazott jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök

- A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- A rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmehhallgató szobák kialakításáról szóló 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet (a továbbiakban: KIM rendelet);
- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.);
- A gyermekmehhallgató szoba használatbavételéről, használatának rendjéről szóló 1/2013. (I. 8.) ORFK utasítás (a továbbiakban: ORFK utasítás).

A megállapított tényállás

1. Az Európa Tanács 2010 novemberében fogadta el a Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló Iránymutatást (a továbbiakban: Iránymutatás).¹ Az Iránymutatás rögzíti a gyermekközpontú igazságszolgáltatás modelljét. Eszerint a gyermekek jogait és legfőbb érdekeit az eljárások *minden szakaszában* a legmesszebb menőkig figyelembe veszik. Az Iránymutatás II./a) pontja szerint a gyermekbarát igazságszolgáltatás: olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.

A 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet alapján valamennyi megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság illetékességi területén ki kellett alakítani és használatba kellett venni egy gyermekmehhallgató szobát, a határidő 2014. január 1-je volt. A KIM rendelet 1. § (6) bekezdése szerint, ha a büntetőeljárás során megalapozottan feltehető, hogy a gyermekkorú tárgyaláson történő kihallgatása fejlődését károsan befolyásolná, a nyomozó hatóság – a gyermekkorú nyomozási bíró általi kihallgatását kezdeményezi az ügyésznél és a gyermekmehhallgató szobát egyidejűleg a rendelkezésre bocsátja.

Az Iránymutatás gerincét képező megállapításoknak megfelelően a megkeresett szervektől arról kértem tájékoztatást, hogy a *szobák rendelkezésre állása, elérhetősége* nem okoz-e gondot az ügyészek, illetve bírák részére, illetve a meghallgatandó gyermek és gondozója, törvényes képviselője számára könnyen megközelíthetőek-e? Választ vártam arra is, hogy: a gyermekmehhallgató szobákban meghallgatottak *hogyan viszonyultak a körülményekhez*, összehasonlítva a korábbi időszakok meghallgatásaival? Az AJB-3070/2012. számú jelentés tapasztalatai alapján fontosnak tartottam kitérni továbbá arra, hogy: a *meghallgatást végző személyek* összetétele megfelelően biztosítható-e, például gyermekpszichológus, gyermekvédelmi szakember rendelkezésre áll-e, a nyomozó hatóság tagjának a speciális *felkészítése, oktatása* megfelelő-e? Információkat kértem a gyermekbarát meghallgató szobákban zajló kihallgatásokról készült jegyzőkönyvek *bizonyítékként történt felhasználhatósága* alakulásáról is.

1.1. A rendőrségi gyermekmehhallgató szobákkal kapcsolatos bírósági tapasztalatok

Az OBH kiemelten foglalkozott a gyermekközpontú igazságszolgáltatás megvalósításával, annak feltételrendszerével. Ennek érdekében az OBH elnöke az 56/2013. (II. 14.) OBHE határozatával létrehozta a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Munkacsoportot. A Munkacsoport célja a bírák képzésének elősegítése, felkészítése, az eljárásokban a kiskorúak részére szóló tájékoztatások kidolgozása, a jogszabályok módosításának kezdeményezése, a kiskorúak tájékoztatása és a bírósági mechanizmusok számukra történő könnyebb megértése volt. A kitűzött célok nagyrészt megvalósultak és olyan folytatandó tevékenységek indultak el, amelyek a bírák interdiszciplináris képzését, a fiatalok megfelelő tájékoztatását szolgálják.

A megyei, illetve fővárosi rendőr-főkapitányságok a gyermekmehhallgató szobákat a KIM rendelet 1. mellékletében meghatározott módon, határidőre kialakították, használatuk részletszabályait ORFK utasítás határozza meg.

¹ Az Európa Tanács az Iránymutatást 2010. november 17-én fogadta el az 1098. ülésén, az Iránymutatás szövegét magyarul lásd: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/Source/GuidelinesChildFriendlyJustice_HU.pdf

A bíróságok a rendőr-főkapitányságokon rendelkezésre álló gyermekmeghallgató szobákat azonban nem, vagy csak kivételes esetekben vették igénybe, ugyanis a nyomozási bírák a gyermekkorú általában a bírói dolgozó szobákban, vagy a tárgyalótermekben hallgatták meg. A rendőrségen létrehozott meghallgató szobák használatának gyakorlati tapasztalatáról csak az alábbi kilenc megye vonatkozásában tájékoztatott az OBH elnöke.

Bács-Kiskun megye

A Kecskeméti Törvényszék nyomozási bírái a Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság központi objektumában kialakított rendőrségi meghallgató szobát több alkalommal is igénybe vették, ugyanakkor a Kecskeméti Törvényszék illetékességi területén 2014. március 20-án *három járásbíróságon* (a Kecskeméti, a Kiskunhalasi és a Bajai Járásbíróságokon) *átadtak gyermekmeghallgató szobákat*, ami a gyermekkorú meghallgatásának biztosítását megkönnyítette, az eljárásokat pedig gyorsította azáltal, hogy az ülések a bíróság épületében is megtarthatóak.

Békés megye

A Békés Megyei Rendőr-főkapitányság épületében kialakított gyermekmeghallgató szoba a gyermekkorú tanúk meghallgatására – a Gyulai Törvényszék illetékességi területén szerzett bírói tapasztalatok alapján – kiválóan alkalmas. A helyiség kialakítása megfelelő, a szükséges technikai feltételek biztosítottak, a berendezési tárgyai elősegítették az oldottabb, közvetlenebb légkör kialakítását és elérhetősége sem gond. Telefonon való előzetes egyeztetés alapján a nyomozási bírák számára a helység mindig rendelkezésre áll. A Gyulai Törvényszék illetékességi területén is *rendszeresítettek azonban két bírósági meghallgató szobát* (a Gyulai Törvényszék és a Gyulai Járásbíróság közös épületében, valamint a Békéscsabai Járásbíróság épületében), ami munkaszervezési szempontból az eljárások lefolytatását gyorsítja.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

A Miskolci Törvényszék nyomozási bírúinak a Miskolci és az Encsi Rendőrkapitányság épületében kialakított meghallgató szobákkal kapcsolatosan voltak tapasztalatai. A Miskolci Rendőrkapitányság épületében meglévő szoba véleményük szerint jól felszerelt és barátságos környezetet teremt, a meghallgatandó gyermek szorongásainak oldására alkalmas, *ugyanakkor a szoba az ügynevezett „befogadó körlet”-en található*, így a gyermekkorú a kihallgatást megelőző várakozás során a gyanúsított rabosításának folyamatát figyelemmel kísérheti, ami őt hátrányosan érintheti. Az *Encsi Rendőrkapitányság* épületében kialakított gyermekmeghallgató szoba egyúttal az ott szolgálatot teljesítő két hivatásos állományú rendőrtiszt általánosan használt dolgozószobája. Az Encsi Járásbíróság nyomozási bírójának álláspontja szerint pusztán a rendőrség épületében való megjelenés ténye és az ott kihallgatásra várakozó felnőtt korú személyek látványa *kifejezetten hátrányosan* érintheti a gyermekkorú tanút. Ezért a meghallgató szobát egy esetet kivéve nem használták. A Miskolci Törvényszék illetékességi területén *2014 februárjában és márciusában öt járásbíróságon* (a Miskolci, az Ózdi, a Kazincbarcikai, a Sátoraljaújhelyi és a Szerencsi Járásbíróságokon) *alakítottak ki gyermekmeghallgató szobát*, így a rendőrségi helyiségek nyomozási bírák általi használata okafogyottá vált.

Csongrád megye

A Szegedi Törvényszék nyomozási bírái a Szegedi Rendőrkapitányság épületében rendelkezésre álló gyermekmeghallgató szobát – a Szegedi Törvényszéken 2014. áprilisi átadását megelőzően – pozitív tapasztalatokkal és eredményekkel használták. A törvényszéken kialakított helyiség azonban a kiskorú tanúk meghallgatását jelentősen egyszerűsíti és a nyomozási bírák esetében időmegtakarítást is eredményez.

Heves megye

Az Egri Törvényszék illetékességi területén 2014. február elején két gyermekmeghallgató szobát alakítottak ki, az Egri, valamint a Gyöngyösi Járásbíróság területén.

Ezt megelőzően a Heves Megyei Rendőr-főkapitánysággal kötött együttműködési megállapodás szerint a rendőrségen kialakított gyermekmehallgató szobát vették igénybe a nyomozási bírák, amelynek használata során kedvező tapasztalatokat szereztek.

Jász-Nagykun-Szolnok megye

A Szolnoki Törvényszék jelzése szerint a Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányságon rendelkezésre álló meghallgató szoba viszonylag távol, a város periferiáján helyezkedik el. Ezért az ügyészek *a nyomozási bíráknál egyetlen esetben sem kezdeményezték a kihallgató helyiség használatát*. A meghallgató szoba egyébként DVD felvétel készítésére is alkalmas, *ami kihasználatlan*, mivel a megyeszékhelyen kívüli nyomozások során sem utaztatják szívesen a kihallgatandó gyermeket és törvényes képviselőt, valamint a nyomozó hatóság tagját.

Komárom-Esztergom megye

A Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányságon 2005 óta rendelkezésre álló gyermekmehallgató szoba használata a Tatabányai Törvényszék illetékességi területén tevékenykedő nyomozási bírók részéről kezdettől fogva nehézségekbe ütközött, mivel az elavult számítógéppark, valamint az eltérő szövegszerkesztő programok nehezítették a jegyzőkönyvvezést. A szoba berendezése is előnytelen volt, mivel a jegyzőkönyvvezető a meghallgatott gyermekkel nem szemben ült, így a non-verbális reakcióit rögzíteni nem tudta. Időközben a *Tatabányai és az Esztergomi Járásbíróságon, valamint Tatabányai Törvényszéken is létesült gyermekmehallgató szoba*, amelyek az igényeket lefedik és kielégítik, továbbá azok megközelíthetősége is könnyebbé jelent mind a bírák, mind a meghallgatandó gyermekkorú és kísérője számára.

Tolna megye

A *Szekszárdi Törvényszék* épületében 2013 óta, míg a *Szekszárdi Járásbíróság* épületében 2014. március 25-e óta áll rendelkezésre gyermekmehallgató szoba, ezt megelőzően, ha a gyermekkorú meghallgatását videóra is rögzítették, a nyomozási bírák pozitív tapasztalatokkal vették igénybe a *Tolna Megyei Rendőr-főkapitányságon kialakított*, a meghallgatáshoz szükséges technikai eszközökkel ellátott, hangulatosan berendezett meghallgató szobát, melyet önálló helyiségben alakítottak ki.

Veszprém megye

A *Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányságon kialakított meghallgató szoba* a nyomozási bírák véleménye alapján a rendeltetését betölti, az ott kihallgatott gyermekek oldottabb hangulatban tettek vallomást. Annak megközelíthetősége ugyanakkor körülményes, az ott kialakított kép- és hangrögzítő berendezés használata nehézkes. A *Veszprémi Járásbíróságon* időközben kialakított és használatban vett gyermekmehallgató szoba e problémák kiküszöbölésére teljes mértékben alkalmas, könnyen megközelíthető, a várakozás pedig kényelmes.

Bát több megyében alakult ki együttműködés a bíróságok és a rendőrkapitányságok között a rendőrségek épületében kialakított gyermekmehallgató szobák használatával kapcsolatban, a büntető ügyeken túl a *családjogi és polgári peres ügyekben is* egyre nagyobb az igény kifejezetten a kiskorú kíméletét szolgáló helyiség biztosítására. A rendőrségi meghallgató szobák ezeket a megnövekedett bírósági igényeket már nem tudták kielégíteni. Ezért az OBH a gyermekközpontú igazságszolgáltatás program keretében célul tűzte ki, hogy 2014. december 31-ig *minden 7 főnél nagyobb létszámú bírósági épületben gyermekmehallgató szoba kerüljön kialakításra*. Az OBH elnöke ennek érdekében 2013 szeptemberében az e célra elkülönített központi pénzügyi forrás terhére pályázatot írt ki gyermekmehallgató szobák kialakítására. Összesen 44 ilyen helység kialakítása kezdődött meg, amelyek nagy részét 2014. év első harmadában használatba is vették.

A bírósági épületekben létesített gyermekmeghallgató szobák a KIM rendelet rendelkezéseinek megfelelően – igazságügyi pszichológus szakértő iránymutatásai szerint – készültek el, így lehetővé teszik, hogy a bíróság a gyermeket a nemzetközi előírásoknak megfelelő, barátságos és megnyugtató környezetben hallgassa meg. A bírósági helyiségekben a legfontosabb a gyermekek tárgyalástól való szorongásának oldása, a meghallgatás így a gyermek életkora, érettsége és lelkiállapota figyelembe vételével, a lehető legkíméletesebb módon történik.

A bírósági gyermekmeghallgató szobák gyakorlati tapasztalatai pozitívak. A meghallgatások eredménye látványosan javult a korábbiakhoz képest, a meghallgatott gyermekek felszabadultabbak, könnyebben megnyílnak az őket meghallgató nyomozási bírók előtt. Valamennyi szobát úgy alakítottak ki, hogy minden olyan személy részt vehessen a meghallgatáson, akinek jelenléte indokolt, szükség esetén gyermekpszichológus vagy gyermekvédelmi szakember jelenléte is könnyen biztosítható. A felek megidézése, megjelenése a hatóságok tagjainak rendelkezésére állása gördülékenyen zajlik. A gyermekmeghallgató szobák száma valamennyi törvényszék illetékességi területén elegendő, azok folyamatosan rendelkezésre állnak a bírák részére, és könnyen elérhetőek. A bíróságokon kialakított gyermekmeghallgató szobák rendszeresítésével *a rendőrkapitányságokon rendelkezésre álló szobák száma is általában elegendő.*

1.2 Az Országos Rendőr-főkapitányság és az ügyészségek gyermekbarát meghallgató szobák alkalmazását érintő gyakorlati tapasztalatai²

A rendőrségi kihallgató helyiségektől eltérő, gyermekbarát környezetben könnyebb a kihallgatandó gyermekekkel, fiatalkorúval való kommunikáció, jobban oldható a feszültség. A kihallgató tisztek szerint a gyermek vagy fiatal rövidebb idő alatt feloldódik, felszabadultabbnak érzi magát a speciális berendezési tárgyak, játékok között. A kisgyermekek számára a rajzolóasztal biztosítása nagyon fontos, hiszen lerajzolják a történeteket, hiszen azokat nem ritkán szóbeli kommunikációval nem képesek előadni. Az egyéb játékok (plüssfigurák, kirakó játékok, kifestő könyvek) a kezdeti feszültség oldását teszik lehetővé. A gyermekmeghallgató szoba segít a kérdések közvetlenebb, a gyermek korának megfelelő megfogalmazásában, valamint biztosítja, hogy a gyermeket a fejlettségi szintjének megfelelő, speciális körülmények között, a lehető legkíméletesebben lehessen meghallgatni.

Olyan gyermek számára *azonban, aki szociális helyzetéből adódóan még nem találkozott ilyen környezettel, figyelemelterelő lehet,* esetleg inadekvát viselkedést eredményezhet: az igazságügyi pszichológusnak nehézséget okozhat, hogy vizsgálati helyzetben tartsa azt a gyermeket, aki életében először van játékokkal teli, gyermekközpontúan berendezett környezetben. További probléma lehet, hogy a *tizennegyedik életévének betöltése előtt álló kamaszt is ilyen szobában kell meghallgatni* a sérelmére elkövetett – például szexuális visszaéléssel kapcsolatos – bűncselekmény körülményeiről. A serdülő magához *méltatlannak érezheti a játékokkal berendezett helyiséget,* ami azt eredményezheti, hogy kihallgatását komolytalannak, súlytalannak tartja, vagyis a gyermekmeghallgató szobák nyújtotta körülmények éppen a várttal ellentétes hatást válthatnak ki, veszélyeztetve a kihallgatás hatékonyságát.

Jellemző tapasztalat az is, hogy a törvényes képviselő a gyermekbarát környezetben szívesebben adja hozzájárulását a gyermek meghallgatásához. A rejtett kamera és mikrofon lehetővé teszi a kihallgatáson elhangzottak DVD lemezre való rögzítését, melyek a büntetőeljárás további szakaszában bizonyítási eszközként használhatók. A gyermekmeghallgató szoba esetleges alacsony kihasználtsága a megyeszékhelytől való távolságával magyarázható.

² A gyermekmeghallgató szobák igénybevételével kapcsolatos adatokat a jelentés 1. számú melléklete tartalmazza.

Az ügyészség fokozott figyelmet fordít a 14. életévét be nem töltött személyek kihallgatásának törvényességére, valamint arra, hogy az eljárási cselekményeket lehetőség szerint gyermekmeghallgató szobában foganatosítsák. Az ügyészségi tapasztalat szerint a rendőrségi gyermekmeghallgató szobát rendszeresen az a megyei, fővárosi rendőr-főkapitányság, vagy városi rendőrkapitányság, illetve nyomozó hatóság használja, amelynek illetékességi területén ilyen tanúsítvánnyal rendelkező helyiséget kialakítottak. A gyermekbarát meghallgató szoba más nyomozó szervnek, valamint a 14. életévét be nem töltött tanú kihallgatására a nyomozási bírónak is a rendelkezésére áll, azonban *megyénként eltérő* az igénybevételük. A rendőrségi gyermekmeghallgató szoba kihasználtsága az elérhetőségétől, az igénybevételre okot adó ügyek számától, a bírósági gyermekmeghallgató rendelkezésre állásától egyaránt függ. Amíg a rendőr-főkapitányságon, vagy annak székhelyén levő helyi rendőrkapitányságon kialakított, könnyebben elérhető gyermekmeghallgató szobákat rendszerint más hatóságok is igénybe veszik, addig a megyeszékhelyen kívül eső helyi nyomozó hatóságnál levő gyermekbarát meghallgató helyiséget a többi hatóság, az odautazás idő- és költségigénye miatt csak elvétve használja.³

A nyomozási bírák – elsősorban technikai okok miatt – a 14. életévét meg nem haladó tanúk kihallgatása iránti, a Be. 207. § (4) bekezdése szerint előterjesztett ügyészi indítvány alapján, az eljárási cselekményt akkor is a bíróság hivatali helyiségében tartják, ha egyidejűleg a rendőrségi gyermekmeghallgató szoba is rendelkezésre áll.

Több megyében kisebb-nagyobb rendszerességgel azonban a kezdeti időkben előfordult, hogy a nyomozási bírák a 14 év alatti tanút az illetékességi területükön levő rendőrségi gyermekmeghallgató szobában hallgatták ki. A Be. 211. §-a (1) bekezdésében meghatározott módon az ülés megszervezésével járó ügyészi feladatok teljesítése során a rendőrségi gyermekmeghallgató szobának a rendelkezésre állása nem okozott gondot, a nyomozó hatósággal való előzetes egyeztetés mellett problémamentesnek bizonyult.⁴

Amint arra az OBH elnöke is utalt, 2013 óta folyamatosan bővült azon bíróságok száma, ahol a 14 év alattiak kihallgatására a gyermekek igényeinek megfelelően kialakított bírósági gyermekmeghallgató szobában kerülhet sor. Az ilyen helyiségek használata szükségtelenné teszi a rendőrségi gyermekmeghallgató szoba nyomozási bíró által való igénybevételét, ezzel együtt a megyei, a fővárosi gyermekbarát meghallgató helyiségekkel való ellátottság, elérhetőség kiegyensúlyozottabbá válik.⁵ Hosszú távon a kiskorúak kímélete és az eljárás eredményessége érdekében is indokolt a rendelkezésre álló rendőrségi gyermekmeghallgató szobák számának a bővítése, mivel azok az ORFK utasítás értelmében nem kizárólag a 14 év alatti személyek kihallgatására vehetők igénybe.

³ Például Fejér megyében a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Rendészeti Igazgatóság Közlekedésrendészeti Osztály Autópálya Alosztály M7-es autópálya mellett található épületében kialakított gyermekmeghallgató szobát, a tényleges használatbavétel óta összesen 38 alkalommal, vagy a Fővárosban a BRFK V. kerületi, valamint a VII. kerületi Rendőrkapitányságon kialakított egy- egy gyermekmeghallgató szobát összesen 102 alkalommal használták a nyomozó hatóságok. Ezzel szemben *Nógrád megyében* a Bátorterenyei Rendőrkapitányságon kialakított gyermekmeghallgató szobát kizárólag a helyi nyomozó hatóság és összesen 2 alkalommal vette igénybe.

⁴ Például Csongrád megyében a Szegedi Járásbíróság nyomozási bírója a Szegedi Rendőrkapitányság épületében kialakított gyermekmeghallgató szobában tartotta meg a kihallgatásokat a szegedi, a hódmezővásárhelyi, a csongrádi, a szentesi nyomozó hatóság előtt – jellemzően a gyermek érdekét sértő bűncselekmény miatt – indult büntetőügyekben, az illetékes járási ügyész indítványára, szervezése és részvétele mellett.

⁵ Például *Pest megyében* a Dunakeszi Rendőrkapitányságon levő gyermekmeghallgató szoba kihasználtsága elsősorban azért alacsony, mert a tizenegyedik életévét meg nem haladott tanúk kihallgatására általánosan a törvényszék székhelyén levő Budakörnyéki Járásbíróság nyomozási bírója előtt, a 2013 júliusában átadott gyermekbarát meghallgató helyiségben kerül sor. A megyében kialakult gyakorlat szerint a nyomozó hatóságok előtt folyamatban levő büntető ügyekben a 14. életévét meg nem haladott tanúk nyomozási bíró általi kihallgatása, jelenleg már kizárólag a központi járásbíróságon, a Pest Megyei Főügyészség ügyészeinek részvételével történik.

A megyei rendőr-főkapitányságok illetékességi területén kialakított egy-egy gyermekmehhallgató szoba – az elérhetőségére és az igénybevételek számára figyelemmel – a 14 év alatti személyek tanúként való kihallgatására ott tűnik elegendőnek, *ahol a kihallgatásra rendelkezésre áll bírósági gyermekbarát meghallgató helyiség is*. Ennek hiányában a kihallgatás elvégzése iránt felmerülő igények, a megyénként egy rendőrségi gyermekmehhallgató szoba használatával maradéktalanul nem elégíthetők ki.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: BRFK) illetékességi területén kialakított két gyermekmehhallgató szoba, a nagyszámú igénybevétel miatt *nem tűnik elegendőnek*. A központi fekvésű gyermekmehhallgató szobák mellett indokolt lehet ilyen helyiségeknek az egyes külső kerületi rendőrkapitányságokon történő kialakítása. Ebben változást jelenthet a BRFK XX. és XXIII. kerületi Rendőrkapitányságon kialakított gyermekbarát meghallgató helyiség használata. A kihallgatásra idézett gyermek, valamint a törvényes képviselője számára a rendőrségi gyermekmehhallgató szobák *megközelítése nem jelent számottevő problémát*. Több helyen tapasztalható, hogy a székhelyétől távolabb eső gyermekmehhallgató szobához a rendőrség szállítja a kiskorút és törvényes képviselőjét, ha az odautazásuk a tömegközlekedés, vagy a pénz hiányában akadályozott.⁶ A gyermekmehhallgató szobákat épületen belül többnyire oly módon alakították ki, hogy a kihallgatásra érkező kiskorú és törvényes képviselője a rendőrség épületében zajló eseményeket ne tapasztalhassa.

A KIM rendelet rendelkezéseinek megfelelően kialakított szobákban a gyermekek számára a lelki és fizikai biztonságot nyújtó környezet, az életkori sajátosságaik és szükségleteik szerint kialakított, berendezett helyiség fontos feltétele a megfelelő légkörben történő meghallgatás lefolytatásának, de ahhoz az is szükséges, hogy a meghallgatást a gyermek számára érthető módon, *arra felkészült, képzett személy végezze*.

A megkeresett szervek válasza szerint a *szakemberek részvétele a meghallgatásokon biztosított*. A nyomozó halóság részéről a különleges szakértelmet igénylő kihallgatást gyakorlott, kellő empátiával rendelkező munkatárs végzi. *Előfordul azonban*, hogy a kiskorúak kihallgatásához és igazságügyi pszichológus szakértői vizsgálatához a pszichológus szakértő biztosítása nehézkes, mivel az azonnali nyomozási cselekmények esetén egyéb elfoglaltságaikra hivatkoznak, nem elérhetőek. A gyermekvédelmi dolgozó, a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező gyámügyi szakember is csak *hivatali munkaidőben* érhető el, ami a büntetőeljárásban fennakadást okozhat.

Az ORFK *központi képzést* tartott a megyei és fővárosi rendőr-főkapitányságok által kijelölt mentorok számára. A képzés előadásainak anyaga a rendőrség intranetes honlapján is megjelentek. Többek között ezek az anyagok szolgálnak az utasítás alapján kijelölt mentorok folyamatos oktatói tevékenységének alapjául is. A mentorok a központilag szervezett oktatások mellett további képzéseken, előadásokon is részt vesznek. Példaként említhető az Értelmi Fogyatékkal Élők és Segítők Országos Érdekvédelmi Szövetségének (a továbbiakban: ÉFOÉSZ) által a „Fogyatékkal élő bántalmazott gyermekek kihallgatásának segítése” érdekében szervezett képzés, amelynek keretében megszerzett ismeretek beépültek az oktatás anyagába.

A gyermekbarát meghallgató szobákban foganatosított meghallgatásokról készült jegyzőkönyvek *bizonyítékként történő felhasználhatósága* a büntetőeljárás szabályok betartásától függ. A KIM rendelet 1. § (3) bekezdése értelmében a rendőrségi gyermekmehhallgató szobákban kép- és hangfelvétel készítésére alkalmas eszközöket kell biztosítani. A gyermekmehhallgató szobában a nyomozó hatóság által tartott eljárási cselekmény lefolyásáról és eredményéről az ügyész rendszerint utólag, a jegyzőkönyvből szerzett tudomást.

⁶ Például Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a Nyíregyházi Rendőrkapitánysághoz tartozó rendőrőrsök saját költségükön gondoskodnak a kapitányság épületében kialakított gyermekbarát meghallgató helyiséghez szállításról

E jegyzőkönyvek törvényességével rendszerint akkor merül fel probléma, ha a vallomást a Be. 86. § (2) bekezdésében foglalt szabályok megsértésével rögzítették, elmaradt a tanúvallomás megtagadásának jelentőségét korlátozottan megítélni képes 14. életévét be nem töltött tanú figyelmeztetése, a válasznak és a törvényes képviselő hozzájáruló nyilatkozatának a rögzítése.

A gyermekmeghallgató szobákban a 14 év alatti tanú vallomásának technikai eszközzel történő rögzítése – az ORFK utasítás 10. pontjában előírtak ellenére – *nem minden esetben megoldott*. A meghallgatásról képet és hangot rögzítő felvételt az ügyészek rendkívül hasznosnak tartják, mivel az a perbíró számára közvetlenül mutatja be a meghallgatás menetét, lefolyását, a meghallgatott érzelmi reakcióit, szorongását, a saját szavaival összefüggően előadott vallomását, illetve a kérdésekre adott válaszait.⁷ Az ügyészek számára a rendőrségi gyermekmeghallgató szobában foganatosított meghallgatásról, az eljárási szabályoknak megfelelően felvett jegyzőkönyvek bizonyítási eljárásban történő felhasználása problémát nem jelentett. Ahol ezen ügyekben ügydöntő határozatot hoztak, a bíróság a gyermekmeghallgató szobában tett vallomásokat is értékelése körébe vonta.⁸

A *nyomozó hatóságok tagjai által foganatosított gyermekkorú személyek meghallgatásáról készült jegyzőkönyvek* tehát tartalmilag megfelelőek, bizonyítékként történő felhasználásra alkalmasak voltak. Az utóbbi időszakban ugyanakkor általánossá vált, hogy – ha a büntetőeljárásban a gyermekkorú személy meghallgatásának szükségessége felmerül – nem a nyomozó hatóságok foganatosítják a 14 év alatti tanú meghallgatását, hanem a Be. 207. § (4) bekezdésében foglaltak helyes alkalmazásával, az ügyész indítványozza a gyermekkorú nyomozási bíró általi, a vádirat benyújtása előtti meghallgatását, továbbá a jegyzőkönyvön kívül általában videofelvétel is készül a meghallgatásról.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatásköröm tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, illetve ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint a hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

⁷ Például *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* a Miskolci Rendőrkapitányságon kialakított gyermekmeghallgató szobában a kép- és hangfelvétel rögzítésére alkalmas technikai eszközt rendszeresen használják, a kihallgatásról lemezre kimentett felvételt minden esetben csatolják a jegyzőkönyvhöz. Ezzel szemben a *Csongrád megyében* a Szegedi Rendőrkapitányságon a technikai eszközt időhiány, technikai okok miatt a nyomozó hatóság nem használta, míg *Hajdú-Bihar megyében* a Berettyóújfalui Rendőrkapitányságon a technikai eszköz csak képfelvétel készítésére volt alkalmas, *hangot nem rögzített*.

⁸ Egyedül *Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* fordult elő, egy bíróhoz köthetően, hogy a Be. szabályainak mindenben megfelelő jegyzőkönyvet nem fogadta el, ha a kihallgatott kiskorú vallomása ügydöntő jelentőségű volt. Ilyenkor intézkedett a tizennegyedik életévét meg nem haladott tanú kiküldött bíró útján, vagy ha időközben a tizennegyedik életévét betöltötte, akkor a tárgyaláson történő kihallgatására. Az ismételt kihallgatás eredménye számottevő változást nem jelentett a gyermekmeghallgató szobában rögzített vallomásnak a bizonyító erejéhez képest.

A vizsgálat elrendelésének indokoltságával összefüggésben lényeges kiemelni, hogy az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy az alapvető jogok biztos – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdés h) pontja alapján a nyomozó hatóság vagy az ügyészségnek a nyomozást végző szerve az ombudsman számára vizsgálható hatóságnak minősül, ennek alapján tevékenységük vizsgálatára kiterjed vizsgálati hatásköröm.

Rögzíthető az is, hogy az ombudsman számára egy adott jogi szabályozás alapjogi aspektusú vizsgálatára, valamint a jogszabályok hiányosságaival, tartalmi hibáival összefüggő intézkedések megfogalmazására a törvény lehetőséget teremt. A *preventív alapjogvédelemre hangsúlyt helyező ombudsmani gyakorlat* alapján a biztos mandátuma keretei között marad, amikor az alapjogi aspektusú vizsgálathoz nélkülözhetetlen módon, éppen a konkrét alapjogsérelmek és ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozás egyes elemeit, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szervek irányába a felmerülő alkotmányossági aggályokat.

II. Az alapjogok és alapelvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az alapjogi biztosok következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazzák az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

Az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ezzel összefüggésben elvi élel azt mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forráskénti megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetők legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Magyarország Alaptörvényének és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvénynek a hatályba lépésével az alapvető jogok biztosaként követni kívánom azt a gyakorlatot, hogy – amíg az Alkotmánybíróság eltérő álláspontokat nem fogalmaz meg – eljárásom során irányadónak tekintem a testület eddigi megállapításait.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybíróági gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak és előreláthatóak* legyenek a norma címzettjei számára. Az irányadó alkotmánybíróági tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni, megbénítani (azaz komolyan befolyásolni) a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele, figyelmen kívül hagyása. Érdemes utalni ezzel kapcsolatosan arra az alkotmánybíróági tézisére, amely szerint közvetlen alkotmányi garanciák *gazdaságossági és célszerűségi okokból*, az eljárás egyszerűsítése vagy az időszerűség követelményének érvényesülése címén *sem mellőzhetők*. Mindebből az is következik, hogy jogállamot csak jogállami eszközökkel lehet szolgálni, az egyes jogsértésekre csak jogállami módon, a jogszabályi rendelkezések, az eljárási garanciák maradéktalan betartása mellett lehet választ adni.

2. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti*. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében. Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésre, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az *Egyezmény 12. cikke* szerint a részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, amit – figyelemmel korára és érettségi fokára – kellően tekintetbe kell venni.

Ebből a célból lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák. Ennek megfelelően a 18. életévét be nem töltött tanú meghallgatásánál figyelemmel kell lenni értelmi szintjére és a hatóság eljáró tagjának e körülményre tekintettel kell a vallomás előtti figyelmeztetéseket ismertetni.

3. Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése szerint *mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.* A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. *„A tisztességes eljárás olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni.”* (Lásd: 6/1998. (III.11.) AB határozat, 14/2004. (V.7.) AB határozat)

Álláspontom szerint a jogállamiság és az abból fakadó tisztességes eljárás követelményének nem csak a szabályozási szinten, hanem a jogalkalmazó szervek mindennapi gyakorlatában is folyamatosan érvényesülnie kell.

A közvetlen alkotmányi garanciák *gazdaságossági és célszerűségi okokból*, az eljárás egyszerűsítése vagy az időszerűség követelményének érvényesülése címén *sem mellőzhetők.* [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 84-85.; 49/1998. (XI. 27.) AB határozat, ABH 1998, 372, 376-377.; 5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75, 88-89.; 422/B/1999. AB határozat, ABH 2004, 1316, 1320, 1322.] Már több ombudsmani jelentés is hangsúlyozta, hogy különösen nagy súlya van ennek a tételnek akkor, amikor az adott eljárás eleve alapjogkorlátozásra, *szankció kiszabására vagy jogkorlátozó intézkedés meghozatalára irányul.*

A jogbiztonság követelménye és a tisztességes eljáráshoz való jog – a közhatalmi tevékenység korlátaiként – önálló alkotmányjogi normaként érvényesülnek: gátját képezik a garanciális szabályok szándékolt félretételének, félreértelmezésének, a kiszámíthatatlanság okozta jogsérelmek bekövetkezésének.

III. Az ügy érdeme tekintetében

A hivatkozott AJB-2324/2012. számú Jelentés tartalmazza, hogy – a megfelelő anyagi források biztosítása mellett – indokolt és életszerű lenne a rendőr-főkapitányságok illetékességi területén kialakítandó gyermekmeghallgató szobák számának növelése, ugyanis a meghallgató szobával nem rendelkező kapitányságokon nem biztosított a gyermekbarát eljárás. Továbbá a Be. értelmében a 14. életévét meg nem haladott személyt csak akkor lehet tanúként meghallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható. E rendelkezés érvényesülése érdekében akkor a Be. olyan irányú módosítására volt szükség, amelynek értelmében a gyermekek gyermekbarát szobában történt és videofelvételen rögzített meghallgatása bizonyítékként használható lehessen a büntetőeljárás során.

További gyermekbarát intézkedésként, illetve a gyermekkorú áldozatok hatékony segítése érdekében szükségessé vált a nyomozó hatóságok munkatársai számára gyermek- és ifjúságvédelmi tárgyú speciális képzések szervezése. A hatósági tanú alkalmazása kérdésében a Jelentés azt emelte ki, hogy az eljárás során arra kell törekedni, hogy minél kevesebb személy legyen jelen a gyermekkorú meghallgatásánál, a jelen lévő személyek pedig a gyermek számára védelmet, biztonságot nyújtsanak. A hatósági tanú jelenléte a gyermekkorú meghallgatásánál nem nyújt többletgaranciát a hatósági tevékenység megtörténtének igazolásáról, ugyanakkor nincs arányban a gyermekek legfőbb érdekeivel.

A gyermekmeghallgató szobákban történő meghallgatásról készült jegyzőkönyvek, továbbá a kép- és hangfelvételek csupán annyit tartalmaztak, hogy kik a jelen lévő személyek, és pontosan mikor kezdődött el a kép- és hangrögzítés, továbbá mikor és miért kellett a meghallgatást esetleg megszakítani és az mennyi ideig tartott.

A már hivatkozott, a gyermekközpontú igazságszolgáltatás modelljét rögzítő 2010-es Iránymutatás magyar megvalósításának részeként született meg 2011 végén a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról szóló KIM rendelet. Az Iránymutatás I. 2. pontja alapján az Iránymutatás érvényes *minden olyan helyzetre*, amelybe gyermekek bármely okból és bármilyen minőségben kerülhetnek, amikor kapcsolatba kerülnek bármely, a büntető-, polgári vagy közigazgatási jog végrehajtásában érintett illetékes szervvel és szolgálattal. A KIM rendelet értelmében alaposan feltehető, hogy a büntetőeljárásban a gyermekkorú tárgyaláson történő meghallgatása fejlődését károsan befolyásolná. Ennek elkerülése érdekében kezdeményezheti a nyomozó hatóság a gyermekkorú nyomozási bíró általi meghallgatását az ügyésznél és a gyermekmeghallgató szobát a bíró rendelkezésére bocsátja.

Jelen vizsgálatom célja, hogy a meghallgató szobák kialakításának 2014. január 1-jei határidejétől eltelt időben történeteket rögzítsem, az érintett szervek tapasztalatait, javaslatait, illetve az azokból levonható következtetéseket a gyermeki jogok érvényesülése aspektusából összegezzem.

1. A meghallgató szobák használatával kapcsolatos megállapítások

A megkereséseimre adott válaszok alapján egyértelműen leszögezhető, hogy *a gyermekmeghallgató szobák számának növekedésével, illetve egyre gyakoribb igénybevételével jelentősen javult az eljárásokban résztvevő gyermekkorúak kímélete és az ilyen eljárások eredményessége*. A gyermekbarát környezetben meghallgatásuk hatékonyabban folytathatóak le, ami pozitívan hat a nyomozások kimenetelére. Természetesen ennek eléréséhez nélkülözhetetlen a nyomozó hatóság tagjainak és a nyomozási bírók humánus, empatikus hozzáállása is.

A KIM rendelet szerint a gyermekmeghallgató szobák e célra való alkalmasságát megállapító tanúsítvány kiadását követően az Igazságügyi Hivatal évente egyszer felülvizsgálja, hogy a gyermekmeghallgató szoba továbbra is megfelel-e az előírt követelményeknek és azt rendeltetésszerűen használják-e. Álláspontom szerint ez a monitorozás valóban szükséges, hiszen az abból szerzett tapasztalatokból lehet következtetni a szobák kihasználtságára és az arra való igények esetleges növekedésére is.

Álláspontom szerint a gyermekek védelemhez, tisztességes eljáráshoz és meghallgatáshoz való jogának érvényesülése érdekében – a nemzetközi gyermekjogi sztenderdekkel egybehangzó módon – az államnak érdemben kell biztosítania a gyermekmeghallgató szobák rendelkezésre állását, hozzáférhetőségét, elérhetőségét annak érdekében, hogy alapjogi funkcióját ténylegesen elláthassa. A gyermekbarát környezet kialakítása ugyanis a gyermekek számára egy amúgy is megterhelő szituációban nem kiváltság, hanem minden gyermeket megillető garancia. Megjegyzem, hogy önmagában nem a gyermekmeghallgató szoba léte a meghatározó, hanem annak használhatósága, a kívánt cél elérésére való alkalmassága.

A nyomozó hatóságoknál kialakított gyermekbarát meghallgató szobák – a jogalkotó szándékának és az Iránymutatásnak megfelelően – alkalmasnak bizonyultak arra, hogy a büntetőeljárás céljával összhangban végrehajtott meghallgatások, a 14 év alatti gyermekek legjobb érdekének megfelelő eljárást, döntést szolgálják. Tágabb értelemben pedig elősegítették a gyermeki jogok érvényesülését, ezáltal a büntetőeljárás megalapozott lefolytatását.

A BRFK illetékességi területén kialakított két gyermekmeghallgató szoba a nagyszámú igénybevétel miatt – tényszerűen, adatokkal és gyakorlati tapasztalatokkal is alátámasztottan – *nem elegendő*. Az előrelépések ellenére a rendőrségi gyermekmeghallgató szobák hozzáférhetősége tekintetében számos funkcionális *hiányosság igazolható több megyében* (így Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Jász-Nagykun-Szolnok megyében, illetve Komárom-Esztergom megyében), néhány megyében pedig a tapasztalatok is hiányoznak.

Ezért lényeges áttekinteni a rendőrségi gyermekmeghallgató szobák működésének gyakorlatát, különösen azt, hogy az esetenkénti alacsony kihasználtságuknak mi az oka. Ennek megállapításai alapján lehet ugyanis meghatározni, hogy milyen intézkedésekre van szükség.

Mindezek alapján összességében azt kell megállapítanom, hogy a gyermekmeghallgató szobák működésének egyes diszfunkcionális megoldásai, hiányosságai alkalmasak arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, valamint tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon, de a jogbiztonság követelményének érvényesülését is közvetlenül veszélyeztetheti.

2. Az eljárásokban résztvevő szakemberek és a meghallgatási jegyzőkönyvek, video felvételek bizonyítékként való felhasználhatósága

Amint arra már utaltam, a KIM rendelet rendelkezéseinek megfelelően kialakított szobákban a gyermekek számára a lelki és fizikai biztonságot nyújtó környezet, az életkori sajátosságaik és szükségleteik szerint kialakított, berendezett helyiség fontos feltétele a megfelelő légkörben történő meghallgatás lefolytatásának, de az is szükséges, hogy a meghallgatást a gyermek számára érthető módon, *arra felkészült, képzett személy végezze.*

Álláspontom szerint a témát érintő eddig megtett konkrét intézkedések és a folyamatos képzések elengedhetetlenek voltak a gyermekek jogainak – Iránymutatásnak is megfelelő – tiszteletben tartása és érvényre juttatása érdekében. *Különös körülményt igényel a gyermekbarát meghallgató szoba alkalmazása olyankor (például a 14. életévét majdnem betöltött gyermek esetében), amikor a meghallgatás környezete inkább hátráltatja annak eredményességét és hatékonyságát.* Emiatt is kulcskérdés a nyomozó hatóságok tagjainak folyamatos képzése és továbbképzése, amint azt az ORFK központi képzés keretében el is rendelt és az előadások anyaga a rendőrség intranetes honlapján is hozzáférhető.

A 2012 évi Jelentésben foglalt álláspontot fenntartva, a gyermekkorú meghallgatásáról szóló írásos jegyzőkönyvön kívül készített hang-, kép- és videofelvétel minél szélesebb körű felhasználását – a gyermekek jogainak védelme szempontjából, az alkotmányos garanciák teljes tiszteletben tartása mellett – indokoltnak tartom. Ily módon ugyanis az eljárási cselekmény minden mozzanata rögzíthető, ezáltal nem kell több alkalommal megjelenie a gyermeknek meghallgatásra a hatóság előtt. *A vizsgálatom során feltárt hiányosságok azonban jelenleg ezt megakadályozhatják, ezért a gyermekmeghallgató szobák működése feltételeinek javítását, a folyamatos, az erőforrásokhoz igazodó fejlesztését elengedhetetlennek tartom.* Mindemellett hangsúlyozom, hogy a szakemberek eljárása semmilyen tárgyi eszközzel nem pótolható.

Összességében: a jelen jelentésben foglaltakat ismételt figyelemfelhívásnak szánom valamennyi érintett döntéshozó és jogalkalmazó számára.

Intézkedésem

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság orvoslása és jövőbeni bekövetkezése lehetőségének a megelőzése érdekében – az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján – *felkérem az országos rendőrfőkapitányt, hogy vizsgálja meg a megyékben és a fővárosban jelenleg működő valamennyi gyermekmeghallgató szoba használatát, hozzáférhetőségét, és tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy e szobák száma, technikai elérése, illetve felszereltsége maradéktalanul biztosítsa a kívánt cél elérését, vagyis az eljárásokba bevont gyermekkorúak kíméletes meghallgatását és az ilyen eljárások eredményességét.*

Budapest, 2015. szeptember

Székely László sk.

Melléklet:

A gyermekmeghallgató szobák fővárosi és megyénkenti használatáról a szoba átadásától 2014. június 30-ig

Szobák kialakításának helye	Kihallgatás/meghallgatás
Budapesti RFK	103 alkalom
Baranya MRFK	5 alkalom
Bács-Kiskun MRFK	46 alkalom
Békés MRFK	56 alkalom
Borsod-Abaúj-Zemplén MRFK	75 alkalom
Csongrád MRFK	éves szinten 40 alkalom
Fejér MRFK	37 alkalom
Győr-Moson-Sopron MRFK	52 alkalom
Hajdú-Bihar MRFK	46 alkalom
Heves MRFK	45 alkalom
Jász-Nagykun-Szolnok MRFK	8 alkalom
Komárom-Esztergom MRFK	25 alkalom
Nógrád MRFK	5 alkalom
Pest MRFK	2 alkalom
Somogy MRFK	4 alkalom (2014. január 1-jétől)
Szabolcs-Szatmár-Bereg MRFK	22 alkalom (2014. január 1-jétől)
Tolna MRFK	41 alkalom
Vas MRFK	10 alkalom
Veszprém MRFK	4 alkalom
Zala MRFK	45 alkalom